

Museet for Thy og V. Han Herred

Arkæologiske undersøgelser

Arkæologisk set har efteråret 1986 og foråret 1987 stået i bopladsernes tegn, og mange nye brikker er fundet til det store puslespil, som hedder Thy og V. Hanherreds bebyggelse i oldtiden. I så godt som alle tilfælde er undersøgelserne foranlediget af, at moderne anlægsarbejder griber forstyrrende ind i de gamle bebyggelsesspor.

NATURGASLEDNINGEN

Naturgassen, der har trukket sine spor gennem det meste af landet, er nu omsider nået til Thy og har givet anledning til en usædvanlig stor arkæologisk aktivitet. Hele den ca. 32 km lange tracé fra Vildsund til Hanstholm er gennemvandet af arkæologer på skarpt udkig efter kulturspor fra oldtiden - flintredskaber, lerkarskår, trækul m.m., som kan findes opløjet på markoverfladen. Alle steder, hvor noget sådant blev konstateret, fulgte en prøvegravning, hvor en 2 m bred bane blev afdækket med gravemaskine, så man kunne se, hvad der gemte sig under pløjelaget. Ofte var der intet tilbage, men i heldige tilfælde fandtes stolpehuller, gruber, gulvlag og andre spor efter oldtidsbebyggelsen. Her fulgte så en egentlig udgravning af det 16-17 m brede område, som vil blive berørt, når gasledningen skal nedlægges i 1988.

EN BOPLADS FRA YNGRE STENALDER VED ÅS

Flere af de bopladser, som blev fundet på naturgas-tracéen, stammer fra perioder, hvor kendskabet til oldtidsbebyggelsen i Thy er meget lille. Blandt overraskelserne var en boplads tæt ved langdyssen Vilhøj

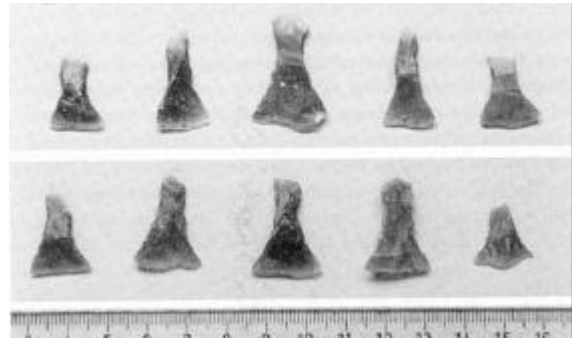
Udgravning af boplads fra yngre stenalder ved Ås. På grund af de mange små flintafslag blev jorden soldet på det motoriserede sold midt i udgravningen.

ved Ås nord for Vildsund, hos gårdejer Viggo Enevoldsen. Fundene på overfladen tydede på en boplads fra ældre bronzealder, ca. 1200 f.Kr. Længere nede fandtes imidlertid rester af en langt ældre bebyggelse, fra begyndelsen af yngre stenalder for lidt over 5.500 år siden. Der fandtes dele af fint ornamenterede lerkar, pilespidser, økser m.m. Særlig spændende er det, at der kan udskilles særlige aktivitetsområder på bopladsen. I ét område

fandtes således mange pilespidser, hvoraf en stor del var knækkede eller ufærdige, samt en mængde flintafslag - her står vi over for en slags "værksted", hvor en mand har siddet og fremstillet pilespidser. Et andet sted fandtes en samling på 10 ubrugte pilespidser, såkaldte tværpile, som antagelig har været opbevaret i et lille lerkar - måske en del af dagens produktion.

JERNALDERBOPLADSER NORD FOR THISTED

Også ved Hejrhøjvej og Klatmøllevvej lige nord for Tingstrup uden for Thisted var der for alvor gevinst. Her fandtes, i et område, der tidligere var så godt som fundtomt, tegn på et helt kompleks af bopladser fra jernalderen. I forbindelse med naturgasledningen udgravedes dele af to bopladser, den ene fra tiden lige omkring 400 e.Kr., den anden en lille smule senere. Fra dette tidsrum kendte man tidligere kun ganske enkelte fund i Thy og V. Hanherred.

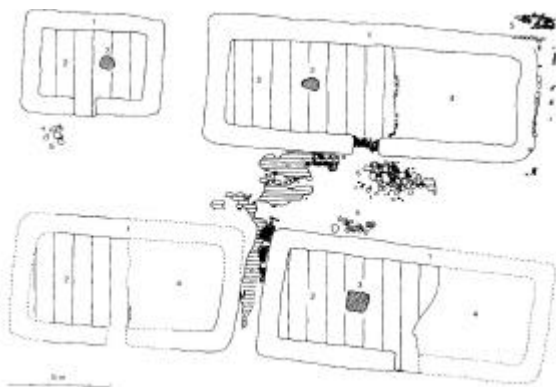
Samlet fund af 10 tværpile fra stenalderbopladsen ved Ås. 2:3. (Foto: Anne-Louise Haack Olsen).

På den ældste boplads, der er beliggende på en NØ- vendt skråning ned mod et engområde tæt ved Hejrhøj, fandtes rester af 15 huse inden for den 17 m brede gastracé. Flere af husene havde tørvevægge, som det kendes så almindeligt i Thy fra århundrederne omkring Kr. f., men disse var usædvanlige, dels ved at være meget lange - tilsyneladende op til 20-22 m - dels ved at være noget yngre end de huse, vi plejer at finde. Et af husene viste tegn på en begyndende opløsning af det tidligere så faste mønster med beboelse i vestenden og stald i østenden: Her fandtes i østgavlen en stenbrolagt indgang, og lige inden for denne et bålsted samt knusesten, sænkesten til fiskenet, et lerkar mm. Her har der ikke blot stået gumlende køer - måske står vi over for et lille værkstedsrum el.lign. I en lidt yngre fase af samme boplads er man tilsyneladende gået helt bort fra de tørvebyggede huse og over til huse med stolpevægge - et træk som fortsætter ved den lidt senere boplads kun et par hundrede meter længere mod SV. Udgravningerne ser altså ud til at belyse et vendepunkt i den thylandske bygningshistorie i jernalderen.

Undersøgelserne forud for nedlæggelsen af naturgasledningen er endnu ikke fuldført, og vi kan håbe på, at der venter endnu flere gode overraskelser.

MODERNE BYGGERI PÅ GAMLE BOPLADSER

Det er ikke kun forud for naturgasledningens ankomst, at der foretages arkæologiske undersøgelser. Ofte er en udgravning foranlediget af planer om byggemodning af et område, som allerede har været bebygget i oldtiden. Således indledtes i 1984 en undersøgelse af en boplads fra yngre bronzealder (ca. 600 f. Kr.) i et udstykningsområde ved Rønhede lige syd for Bedsted. Undersøgelsen fortsattes i 1986, og der blev fundet rester af 4 stolpebyggede langhuse samt østgavlen til et hus, hvis vestlige del blev udgravet i 1984. Husene har været indtil ca. 20 m lange, taget blev båret af to rækker kraftige stolper på langs af huset, mens væggene bestod af mindre stolper, antagelig med fletværk og lerklining imellem. I en 1,5 m dyb grube, hvor bronzealderfolkene hentede ler til lerkar m.m., fandtes mængder af lerkarskår og flintafslag, som er smidt ned sammen med andet affald.

Plan over en del af jernalderbopladsen ved Koldby med 4 huse, der antagelig eksisterede samtidig. 1: Græstørvsvæg. 2: Lergulv. 3: Ildsted. 4: Jordgulv i stald. 5: Stenbrolægning. 6: Lerstampet sti med piksten.

En boplads fra samme tid undersøgt ved Vandhøjvej syd for Snedsted, ligeledes på grund af en forestående byggemodning. Her fandtes et stolpebygget hus af samme type som ved Rønhede.

Fra tiden omkring Kristi fødsel, en af de mest fundrige perioder i Thys forhistorie, stammer en boplads lige nord for Koldby. Også her skal der bygges boliger oven i oldtidens hustomter, og derfor blev en del af bopladsen undersøgt i efteråret 1986. Der blev afdækket en del af en landsby med tætliggende gårde, adskilt af brolægnings og lerstampede stier med stenpikning. Husene var af den gængse nordvestjyske type med græstørvsvægge, opdelt i en vestende, der fungerede som beboelse, og en østende hvor stalden fandtes.

LØSFUND

Af Ole Basballe Jensen, Thisted, har museet fået foræret en velbevaret stridsøkse fra slutningen af enkeltgravskulturen, ca. 2.500 f. Kr. Øksen, der antagelig stammer fra en grav, fandtes i nedskredet jord på stranden syd for Vildsundbroen.

Fra Karl F. Andersen, Hanstholm, har museet modtaget en smuk, såkaldt spidsnakket huløkse af flint. Øksen, hvis æg er hulslebet, har været anvendt til udhuling af trægenstande. Den stammer fra en lidt tidligere del af yngre stenalder end stridsøkseen, ca. 2.900 f.Kr.

Nyere tid

Et udvalg af de genstande, der er indkommet i det forløbne år:

Museets lille samling af maleren Marius Hammanns arbejder er udvidet med "tegning fra Realskolens gård", Thisted.

Som testamentarisk gave er modtaget et maleri af Skibsted Fjord og Draget, set fra Kløvenhøj. Kunstner er Niels Holbak.

Af billeder er desuden modtaget "Dannebrogs afgang fra Thisted 10.8.1924", malet af Laurits Sørensen.

Købmand P. C. Nordentofts efterkommere har atter beriget museets samlinger med et antal fotografier og dokumenter vedrørende slægtens historie og virke.

Til Johan Skjoldborg samlingen har museet modtaget den kane Skjoldborg benyttede i de år, han ejede stedet på Dynæs. Kanen vil blive udstillet i Skjoldborgs Hus i Øsløs.

Fordums husflid og snilde illustreres for det praktiske landbrugs del af en samling hjemmelavede spænder til seletøj; de stammer fra Thorsted. Det finere håndarbejde repræsenteres af en hæklet pengekat fra 1886 med sølvperler og -ringe, fremstillet af guldsmed Sund Thisted, (død 1892).

Den "moderne teknik"s redskaber fra husholdningen har fundet vej til museet i form af en æbleskræller.

I forbindelse med sommerudstillingen "Fødder" låntes fodboldspilleren Preben Elkjærs fodboldstøvler fra VM i Mexico 1986. Støvlerne er siden skænket til museet.

Æbleskræller.

I forrige århundrede gik der en landvindingsbevægelse hen over landet. I Thy er blandt andet udtørringen af Sjørring Sø et eksempel på et velgennemført arbejde. Bygholm Vejle inddæmningen i Hanherred blev derimod kun delvist gennemført. Fra Bygholm Vejle v/inspektør Chr. Sørensen har museet som gave modtaget en kopipresse og et arkivskab fra ingeniør Stevens tid, med en del ældre arbejdstegninger og kort.

Som de andre år har der også været en pæn tilgang af gamle tekstiler.

UNDERSØGELSER

Arbejdet i kystsamfundet Lildstrand, der har museets særlige interesse med henblik på samtidsdokumentation, er fortsat i 1987.

Samtidsdokumentation af landbosamfund inddrages i den museale rutine og til formålet er udvalgt 3 kirkesogne i Sydthy kommune. I 1987 har arbejdet med disse sogne haft karakter af forundersøgelser, hvor den lokale historie i perioden ca. 1850-1920 er søgt belyst.

I forbindelse med stavnsbåndsjubilæet i 1988 er der foretaget en række forundersøgelser og arkivstudier med arbejdstitlen: ”økonomiske transaktionsmønstre i 1700-tallets Thy”. Selve undersøgelsesarbejdet og bearbejdningen udføres 1987-88.

Særudstillinger og anden formidling

Kunstneren Susanne Tvermoes, Sindrup, udstillede hele efteråret 86 sine billeder, der er fremstillet af tørrede blomster og blade. En søndag i september var hun til stede i udstillingen og demonstrerede denne særprægede teknik. Skolebørnene fik tilbud om en forhåndsorientering med lysbilleder og derefter fik de i udstillingen fortalt en historie, der havde tilknytning til billedernes mytologiske verden.

Samtidig med denne kunstudstilling vistest en vandreudstilling om handel med truede dyr og planter. Denne udstilling var kommet i stand i et samarbejde med Thisted Distrikstoldkammer.

Som noget nyt deltog museet i november i julemessen i Thy-hallen, hvor bøger, museumskopier og andre salgsartikler blev præsenteret. Denne fremgangsmåde havde vi ikke prøvet før, men mange mennesker blev gjort opmærksom på, at der eksisterer et lokalmuseum, og vi fik flere positive tilkendegivelser på vores tilstedeværelse.

Julen 86 blev noget særligt, idet museet udgav en lokalhistorisk julekalender for børn. I 24 kapitler beskrives Bertel Risengrøds oplevelser i Thy gennem 500 år. De 24 afsnit blev læst op i Radio Thy, og på museet gav udstillingen ”Bertel Risengrøds pulterkammer” et indblik i, hvad denne brave nisse kunne have set på sin vej. De besøgende skolebørn fik mulighed for at lave juleting i skolestuen - disse ting blev fremstillet i naturmaterialer for også at knytte an til kunstudstillingen.

*Fod og sko
Lyserøde og hvide
syd for kroppen
demokratisk nøgne
klassebestemt i
rustning af læder*

*støvlen i krigerisk tramp
legende balletsko
selvpineriets spidse mode
træskoer der slider sig
vind og vejr
kondiskoer der jogger
sin herre ud af flasket
fodboldstøvlen der
underholder folk i søvn
den hjemlige sfæres sutsko
sandalen på fremmede strande
lakskos højtidelige højglans
afslappet lærredssko til pop
høje hæle hungrende
efter hede blikke
den-lille-pige-i-flade-sko-sko
med søndenvinden i ryggen*

*i evige cirkler
syd for kroppen
en trippen og trampen klapren og klasken
af fødder.*

Digtet er skrevet af forfatteren Bent Haller i anledning af udstillingen ”Sko og fødder” på Thisted Museum.

Året 1987 blev indledt med udstillingen ”Historien om ret og vrang”. Det var en vandreudstilling, som byggede på Anne Møller Niensens samling af strikkeredskaber og strikkede tekstiler. Denne udstilling blev fulgt op af udstillingen ”Vi elsker vort land” - en vandreudstilling om flygtningeproblematikken. Dette udstillingsprojekt var kommet i stand i et samarbejde mellem flere museer (bl.a. Thisted) og havde fået støtte af Statens Museumsnavn.

Skolemæssigt stod foråret i gækkebrevenes tegn. Vi opfordrede skolebørnene til at sende os gækkebreve, og dette tilbud blev vel modtaget. Vi fik en pæn udstilling af gækkebreve, som er indgået i samlingerne.

Påsken blev indledt med en udstilling om fødder og fodtøj. Det blev en alsidig udstilling, hvor mange ”udefra” beredvilligt lånte os fodtøj og redskaber - det var både forretninger og private, ja, selv fodboldspilleren Preben Elkjær sendte sine fodboldstøvler.

Samarbejdet udadtil har med andre ord præget arbejdet. Vi havde et tæt samarbejde med Christian Munk Pedersen i Vorupør om indretning af et fiskerimuseum i hans cafeteria.

Da dyrskuet i Thisted holdt 100 års jubilæum, blev der samarbejdet med landboorganisationerne om en historisk udstilling på selve dyrskuedagen. Som noget nyt blev der i juli og august afholdt to naturvandring med udgangspunkt fra Vester Vandet kirke. Ud over disse planlagte ting har der været en jævnlig kontakt med skoler og foreninger, hvor vi har holdt foredrag, vist film osv. Sammen med Folkeuniversitetet har der som vanligt været afholdt foredrag med foredragsholdere udefra.

Jette Kjær

(Kilde: Historisk Årbog for Thy, Mors og Vester Hanherred 1987, side 111-119).